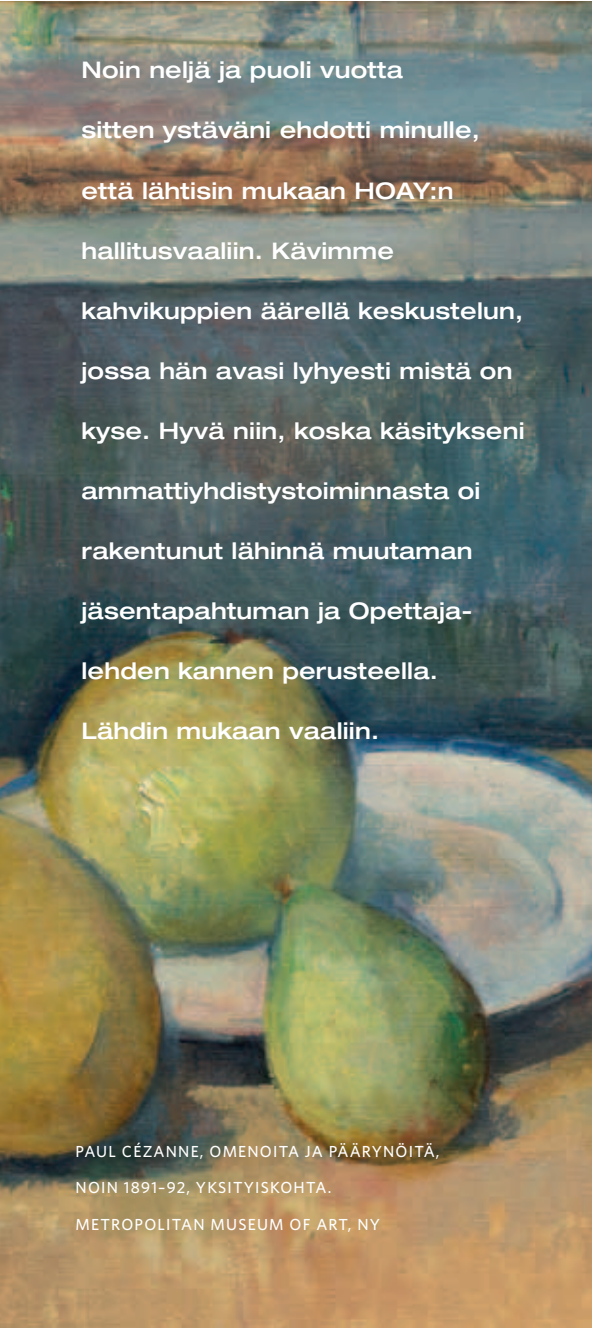

TATU LUOTO

Mitä olen oppinut edunvalvonnasta?

Noin neljä ja puoli vuotta sitten ystäväni ehdotti minulle, että lähtisin mukaan HOAY:n hallitusvaaliin. Kävimme kahvikuppien äärellä keskustelun, jossa hän avasi lyhyesti mistä on kyse. Hyvä niin, koska käsitykseni ammattiyhdistystoiminnasta oli rakentunut lähinnä muutaman jäsentapahtuman ja Opettaja-lehden kannen perusteella. Lähdin mukaan vaaliin.

PAUL CÉZANNE, OMENOITA JA PÄÄRYNÖITÄ,

NOIN 1891-92, YKSITYISKOHTA.

METROPOLITAN MUSEUM OF ART, NY

Nyt viides vuoteni hallituksessa alkaa olla puolivälissä. Koen oppineeni tuona aikana HOAY:n toiminnasta ja edunvalvonnasta sen verran, että tohdin jakaa oppejani julkisesti. Esiin nostamani asiat eivät ole mitään aktiivien taikapiirin ihmetekoja tai salaliittoja, vaan perusasioita, joilla on vaikutusta HOAY:n jatkuvaan tekemiseen. Tuo tekeminen ei kuitenkaan ole kovin näkyvää jäsenistölle, minkä vuoksi sitä on tärkeää nostaa esiin. Toivottavasti tämä kirjoitus vie oppejani eteenpäin uusille potentiaalisille HOAY-aktiiveille.

Paikallinen edunvalvonta opettajien työssä on helppoa sikäli, että siihen on sitoutuminen moraalisesti sopii yhteen omien arvojen kanssa enemmän kuin hyvin. Opettajien etu ei ole erillinen tai vastakkainen lasten edulle, vaan sama asia eri suunnasta katsottuna. Kun opettajien työolosuhteet, jaksaminen ja mahdollisuudet tehdä työnsä hyvin turvataan, hyötyvät siitä suoraan lapset, perheet ja koko yhteiskunta.

Tässä mielessä opettajien edunvalvonta eroaa olennaisesti joidenkin muiden alojen edunvalvonnasta. Kyse ei ole ainoastaan taloudellisesta optimoinnista tai kapean intressin ajamisesta muiden kustannuksella, vaan yhteisen perustan vahvistamisesta. Juuri tästä syystä edunvalvontaa ei voi eikä pidä tehdä irrallaan lasten tai koko yhteiskunnan edusta. Paikallisen edunvalvonnan on oltava sellaista, että sen tavoitteet ja keinot kestävät julkisen tarkastelun ja ovat laajasti hyväksyttäviä. Vain sellainen edunvalvonta on uskottavaa - ja siksi myös kestävää.

Helsingissä tätä työtä tehdään toimintaym-

päristössä, joka poikkeaa monin tavoin muusta Suomesta. Kaupunki on Suomen suurin työnantaja ja koulutuksen järjestäjä. Päätöksenteko on samanaikaisesti sekä lähellä koulujen arkea että poliittisesti ja hallinnollisesti monikerroksista.

Oppilasmäärien muutokset, alueellinen eriytyminen, kansainvälistyminen ja henkilöstön saatavuus asettavat koulujen toiminnalle paineita, joita ei kaikkialla muualla kohdata samassa mittakaavassa. Samalla kaupunkia ohjaavat tiukat talousraamit ja vahvat strategiset linjaukset, jotka heijastuvat suoraan luokkahuoneisiin asti. Paikallinen edunvalvonta Helsingissä onkin jatkuvaa tasapainottelua arjen todellisuuden, poliittisten päätösten ja pitkän aikavälin kestävyuden välillä - ja juuri siksi se edellyttää sekä hereillä oloa että kykyä vaikuttaa ajoissa, ennen kuin linjaukset lukitaan ja ne muuttuvat käytännöiksi.

Oma näkökulmani tähän työhön on monikerroksinen. Toimin luokanopettajana Töölön ala-asteella ja olen mukana kouluni johtoryhmässä. Katselen asioita yhtä aikaa oman luokani, oman kouluni ja koko kaupungin tasolta. Se on vaativaa, mutta myös poikkeuksellisen palkitsevaa. Samalla se on tehnyt näkyväksi sen, miten erilaisilta samat päätökset ja linjaukset voivat näyttytyä eri yhteyksissä. Se, mikä yhdessä koulussa tuntuu pieneltä muutokselta, voi toisessa olla merkittävä kuormitustekijä - tai sellaisen poistaja. Juuri tämä näkökulmien ristipaine tekee paikallisesta edunvalvonnasta välttämätöntä.

Muutaman vuoden kokemukseni perus-

teella voin sanoa, että suuri osa meidän aktiivien tekemästä työstä on sellaista, jota ei ulospäin juuri näy. Käytännössä paikallinen edunvalvonta on jatkuvaa tiedon kokoamista, kuuntelemista ja arviointia. HOAY:n hallituksen ja luottamusedustajien tehtävänä on ottaa jokainen jäseneltä tuleva viesti vakavasti ja luottaa opettajien kokemuksiin omasta työstään. Samalla edunvalvontaa ei voi rakentaa pelkän yksittäisen havainnon varaan. Kaikkea kuultua on myös uskallettava epäillä ja tarkentaa: selvítettävä, onko kyse yksittäisestä tapauksesta vai laajemmasta ilmiöstä. Kuinka montaa opettajaa tai koulua asia koskee? Mitkä muut tekijät siihen mahdollisesti vaikuttavat? Näitä kysymyksiä on syytä kysyä itseltään ja asianosaisilta jatkuvasti.

Tämä kuuntelemisen ja kriittisen tarkastelun yhdistelmä on edunvalvonnan uskottavuuden ydin. Ilman huolellisesti validoitua tietoa vaikutusmahdollisuudet heikkenevät nopeasti.

HOAY:ssa tämä työ nojaa tietoisesti yhteiseen ja huolelliseen valmisteluun. Tietoon tulevia asioita käsitellään ensisijaisesti edunvalvontavaliokunnassa, jossa eri kouluasteiden ja opettajaryhmien näkökulmat pääsevät esiin. Tämän valmistelun pohjalta yhdistyksen kanta muodostetaan ja lukitaan demokraattisesti valitun hallituksen kokouksessa. Prosessi ei ole sattumanvarainen, vaan sen tarkoituksena on varmistaa, että kannanotot ovat harkittuja, perusteltuja ja kestävätkin myös sisäisen tarkastelun. Samalla puheenjohtajalla on oltava riittävä liikumavara reagoida nopeasti tilanteissa, joissa kaivataan nopeaa ulostuloa.

MAGNUS VON WRIGHT (1829-1870), VANHANKAUPUNGIN LAHTI, AKVARELLIN YLÄOSA. HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO

Edunvalvonta ei kuitenkaan voi pääosin perustua nopeisiin yksittäisiin reaktioihin, vaan yhteisesti sovittua prosessia on kunnioitettava. Tämä saattaa toisinaan näyttäytyä ulospäin hitautena tai jopa reagoimattomuutena, vaikka taustalla käydään aktiivista ja monipuolista keskustelua.

Hyvä esimerkki hitauden tunteesta on alkuvuonna käsitelty esitys perusopetuksen tuntilaon yhtenäistämisestä, mikä näyttäytyi eri opettajaryhmille hyvin eri tavoin. Yhden aineen näkökulmasta muutos saattoi tuntua kohtalokkaalta, toisen kannalta vähäiseltä tai jopa perustellulta. HOAY ei voinut ottaa voimakkaasti kantaa yhden oppiaineen puolesta toisten kustannuksella, vaan kokonaisuutta oli tarkasteltava laajemmin. Siksi kannanottojen valmistelu vei aikaa ja niiden julkaisu kesti viikkoja. Harkinta ei kuitenkaan ollut heikkoutta, vaan edellytys sille, että yhdistyksen ääni on uskottava ja edustaa mahdollisimman laajasti jäsenistöämme.

Minä toimin samaan aikaan sekä HOAY:n hallituksen jäsenenä ja sen edunvalvontavaliokunnan puheenjohtajan, että luottamusedustajana. Vaikka molemmat roolit ovat osa opettajien edunvalvontatyötä, on niiden ero myös merkittävä. Luottamusedustaja on työntekijän laillinen edustaja, jonka kanssa työnantajan on suostuttava vuoropuheluun ja yhteistyöhön. Luottamusedustajan tehtävä valvoa sopimuksen noudattamista ja ylläpitää työrauhaa.

Erimielisyyksiä työnantajan kanssa pyritään ensisijaisesti sovitteluun. Jos sopimustulkinnasta ei löydy yhteisymmärrystä, voidaan

erimielisyydet viedä OAJ:n tuella, lopulta vaikka työtuomioistuimeen asti. Lähes kaikki itse kohtaamani tilanteet ovat kuitenkin lopulta ratkenneet yhteisymmärryksessä. Henkisesti vaikeimpia ovat olleet tilanteet, joissa opettajan toimipaikkaa on muutettu ilman hänen omaa suostumustaan, myös pakkosiirroiksi kutsutut tilanteet. Noihin tilanteisiin liittyy usein hyvin suurta inhimillistä kuormaa. Uuteen toimipaikkaan siirrettävä opettaja joutuu luopumaan tutusta yhteisöstä ja mahdollisesti järjestelmään oman arkensa uusiksi. Luottamusedustaja on noissa tilanteissa hyvin aseeton, jos työnantaja on toiminut sopimusten mukaan ja prosessi on hoidettu oikein. Yleensä Helsingissä näin on.

HOAY:n hallitus taas voi esittää omia vaatimuksiaan hyvinkin vapaasti. Toisaalta työnantajan ei ole pakko näitä vaatimuksia kuunnella ja keskusteluun ryhtyä. Jos työnantajapuolen suunnitelmat tai toimet eivät näytä oikeansuuntaisilta tai toivotuilta, voi HOAY:n hallitus tuoda julkisuuteen juuri niin jyrkästi toimia ja työnantajaa moittivan lausunnon kuin haluaa.

Tuo ei tietenkään ole yhteistyön rakentamisen kannalta kaikkein hedelmällisin vaihtoehto. Yhteistyöstä tässä kuitenkin on kysymys. Kuten ehkä olette viime vuosina huomanneet, HOAY:n hallituksen räväkät lausunnot ovat olleet melko harvinaisia. Tuo johtuu siitä, että Helsingissä työnantajapuoli keskustelee eri tahoilla yhdistyksemme kanssa ja suurin osa näkemysroista pystytään sovitteluun jo ennen kuin niistä tulee julkisia tai suunnitelmia pannaan toimeen. Oman kokemuksen mukaan HOAY:n

HORISONTISSA EROTTUU PARI TUULIMYLLYÄ SEKÄ OBSERVATORION JA NIKOLAINKIRKON ÄÄRIVIIVAT.

ja KASKO:n välillä käytävä keskustelu on ollut avointa, asiakeskeistä ja ratkaisuhakuista - yhteinen tilannekuva ja näkemys tarvittavista toimista on usein löytynyt.

Hallituksen sisällä asiat voisi karkeasti jakaa ensiksikin kaikkia jäseniä koskeviin, toiseksi yksittäistä opettajaryhmää koskeviin ja kolmanneksi jäsenkuntaa jakaviin asioihin. Ensimmäisestä esimerkkinä voisi olla, vaikka sijaihankinnan siirtyminen SEURE:n kautta tehtäväksi. Tällöin keskustellaan tavallisesti siitä, onko meillä tarvetta ja mahdollisuuksia vaikuttaa asiaan. Yksittäisiä opettajaryhmiä koskevasta asiasta esimerkkinä käy pitkään käsitelty paikallinen sopimus lukion verkko-opetuksen työehdoista. Meitä luokanopettajia tuo asia tuskin tulee edes välillisesti koskettamaan. Tällaiset keskustelut ovat "ulkopuolisille" hallituksen jäsenille opettavaisia, mutta niihin on kovin vähän annettavaa.

Kolmantena ovat jäsenkuntaa jakavat asiat. Paikallisten palkkaerien jakaminen käy esimerkkinä tuollaisesta asiasta. Hallituksen sisällä voidaan käydä hyvinkin kipakkaa keskus-

telua, kun yhdistyksen tavoitteita neuvotteluihin työnantajan kanssa asetetaan. On tärkeää kuitenkin muistaa, ettei HOAYlla ole tuossa asiassa minkäänlaista päätäntävaltaa. Työnantaja päättää rahan käytöstä. Toki tavoitteidemme huomioiminen on todennäköisempää keskinäisen luottamuksen ilmapiirissä.

Kaiken tämän työn ytimessä ovat HOAY:n jäsenet. Noin 5000 opettajaa eri puolilla Helsinkiä muodostavat yhdessä poikkeuksellisen kattavan näkymän siihen, millaisessa tilassa kaupungin koulut todellisuudessa ovat. Yksittäinen havainto voi olla rajallinen, mutta yhdessä ne muodostavat kollektiivisen näkemyksen, jota mikään selvitys ei korvaa. HOAY:n tehtävä on toimia tämän näkemyksen kokoajana, jäsentäjänä ja esilletuojana - jäsentensä mandaatilla. Paikallinen edunvalvonta ei ole irrallinen toiminto, vaan yhteinen prosessi, jossa kuulluksi tuleminen, harkinta ja vastuu kytkeytyvät toisiinsa. Juuri siksi se on vaikuttavaa - ja juuri siksi se on myös kestävä. HOAY:n seuraava hallitusvaali järjestetään ensi syksynä. Ehkä sinä olet mukana silloin.

KIRJOITTAJA

TATU LUOTO

HOAY:N HALLITUKSEN JÄSEN JA

EDUNVALVONTAVALIOKUNNAN PUHEENJOHTAJA